

Boring etter olje og gass i nord: Lokal strid langs nasjonale skillelinjer?

Marcus Buck og Berit Kristoffersen

*Høsten 2009 gjennomførte
forfatterne en opinionsundersøkelse der folk ble
spurt om holdninger til olje- og gassvirksomhet og miljøhensyn i Nord-Norge.
Undersøkelsen avslørte en motsetning i befolkninga som påvirker
meningsutvekslingen i Lofoten og Vesterålen.*

Spørsmålene ble stilt til 900 tilfeldig utvalgte innbyggere i Sør-Norge, samt 500 i de tre nordligste fylkene. Et flertall ser på olje- og gassvirksomhet som en trussel mot miljøet, 21 % i stor grad, 36 % i noen grad, 27 % i mindre grad og bare 12 % ikke i det hele tatt. Samtidig ser et flertall på det å øke olje- og gassvirksomheten i den nordlige landsdelen som en forutsetning for å opprettholde velferdsstaten, 41 % er helt eller delvis enig, 23 % både enig og uenig, 33 % delvis eller helt uenig. Et representativt utvalg fra Lofoten og Vesterålen viser at holdningene til disse spørsmålene ikke avviker sammenlignet med landsgjennomsnittet.

Vi vil drøfte både disse funnene og de underliggende spenningene ved å se på spørreundersøkelsers begrensning, og vise hvordan saken diskuteres lokalt. Det er et spørsmål hvor relevant denne motsetningen er for debatten lokalt, og om den derfor heller kan forstås som en

'importert' motsetning eller 'diskurs'. Vi vil altså problematisere i hvilken grad den generelle politiske skillelinja mellom økonomisk vekst og miljøvern påvirker den lokale debatten.

Når mediene og andre bestiller opinionsundersøkelser for å belyse kontroversielle politiske saker, er de i liten grad opptatt av sin egen rolle. Vi har derfor blant annet stilt spørsmål om hvilke medier folk bruker som informasjonskilde når de vurderer hva de oppfatter som trusler. Saken om olje- og gassutvinning i Nord-Norge er ofte sett som et stridsspørsmål knyttet til motsetningene mellom økonomisk vekst og miljøvern. I Norge er dette skillet spesielt blitt aktivert når det har skjedd miljøkatastrofer som Tsjernobylyluykka i 1986. I det påfølgende stortingsvalget var miljøspørsmål rangert som det nest viktigste tema blant velgerne. Vi kan derfor anta at betydningen av dette skillet til en viss grad er knyttet til

risikovurderinger. I denne sammenheng er det naturlig å trekke inn ulykka i Mexicogulften i 2010, hvor bilder herifra har hatt stor betydning for hvordan og hva folk opplever som trusler, er også avhengig av informasjonskilden.

Opinionsdanning nasjonalt langs vekstvern skillelinja kan bidra til at folk lokalt føler seg overkjørt. Man har etablerte nasjonale aktører (som Statoil og Bellona) som kjører disse debattene, men lokalt oppleves disse debattene som en 'elitedebatt'.

Undersøkelsen: hva ser vi?

Vi skal se på fire spørsmål knyttet til folks oppfatning av hvilke sikkerhets-trusler Norge står overfor, samt hvorvidt olje- og gassutvinning oppfattes

som en forutsetning for å opprettholde velferdsstaten. Når det gjelder trusselbildet er det små forskjeller mellom folk sørpå og nordpå. Drøyt to tredjedeler (67 og 69 prosent) mener vi står overfor klima- og miljøtrusler. Mellom tre og fire av ti mener vi står overfor terrortrusler, litt færre i Nord-Norge enn sørpå (34 mot 40 prosent). Litt flere i Nord-Norge enn sørpå mener at olje- og gassvirksomhet i Nord-Norge er en stor trussel for miljøet (26 mot 21 prosent). Det er derimot ikke noen forskjell mellom andelen i nord og i sør som sier seg helt eller delvis enig i at opprettholdelsen av velferdsstaten er avhengig av økt oljevirkosomhet i Nord-Norge (40 prosent).

Vi finner at de som mener vi står overfor klima- og miljøtrusler, ikke samtidig mener at vi også står overfor terrortrusler. Heller ikke at dem som mener at opprettholdelsen av velferdsstaten er avhengig av økt olje- og gassvirksomhet i Nord-Norge, også mener at Norge står overfor klima- og miljøtrusler eller at olje- og gassvirksomheten i Nord-Norge er en trussel mot miljøet. Slik sett er det altså en klar logikk i opinionen.

Vi har videre sett disse svarene i forhold til sosiale faktorer som alder, kjønn, bosted, utdanning, inntekt osv., samt partistemmegivning og hvilke

Det er en sterk identitet knyttet til kystkultur fundert på historiske og nåværende avhengighetsforhold mellom natur, mennesker og samfunn i Lofoten og Vesterålen. Her fra Myre i Vesterålen, hvor båtene har levert dagens fangst i februar 2010.

Foto: Carsten Amiksdal.

informasjonskilder de spurte har oppgitt med hensyn til sikkerhetspolitiske spørsmål. Datasettet inneholder rundt 50 slike bakgrunnsvariabler. Det dekker blant annet alle etermedier samt både riksdekkende, regionale og lokale aviser. Vi har søkt å finne de relevante faktorene som øker eller svekker sannsynligheten for å ha en oppfatning på spørsmålene vi har stilt.

Hvordan er opinionen sammensatt?

Sannsynligheten for å mene at vi står overfor terrortrusler øker med høyere alder samt å stemme Fremskrittspartiet (FrP) eller Høyre. Dette gjelder for hele landet. I Sør-Norge har det også betydning å være svært interessert i forsvarsspørsmål, ha TV som medie-kilde samt å stemme Kristelig Folkeparti

(KrF). I Nord-Norge slår derimot det å ha VG som informasjonskilde inn. Motsatt minker sannsynligheten ved høy utdanning eller å ha Klassekampen som informasjonskilde. Dette gjelder i Sør-Norge, mens i Nord-Norge er det bare høy inntekt som senker sannsynligheten.

Ser vi på tendensen til å mene at vi står overfor klima- og miljøtrusler, er den størst hos dem som stemmer Sosialistisk Venstre (SV) eller er kvinner. I Sør-Norge gir det utslag å stemme Senterpartiet samt å lese Dagbladet, i Nord-Norge høy utdanning og å lese Dagens Næringsliv. Både i nord og i sør er det å stemme FrP og å bo i en landkommune forbundet med svekket sannsynlighet for å mene at vi står overfor klima- og miljøtrusler.

På spørsmålet om i hvilken grad man ser olje- og gassvirksomhet i Nord-

Norge som en trussel mot miljøet, er det å være kvinne, stemme SV samt å mene at Norge står overfor klima- og miljøtrusler, relevante variabler for hele landet. I Sør-Norge får det i tillegg betydning om man leser Dagsavisen. I Nord-Norge har det derimot betydning om man leser Klassekampen, Aftenposten og Finnmark Dagblad, sammen med det å stemme Senterpartiet. Motsatt finner vi i Nord-Norge at å stemme Høyre slår negativt inn, mens høy inntekt og å stemme Det norske Arbeiderparti (DNA), FrP eller Høyre slår negativt inn i Sør.

Til påstanden om at opprettholdelsen av velferdsstaten er avhengig av økt oljevirkosomhet i Nord-Norge, øker sannsynligheten for å si seg enig i hele landet hos dem som stemmer DNA, Høyre og FrP. Motsatt vil det å være

kvinne, stemme SV, lese Klassekampen og å mene at vi står overfor klima- og miljøtrusler, senke sannsynligheten for å si seg enig. For de som bor i de tre nordligste fylkene slår lesing av Aftenposten negativt inn, mens det i sør er det å mene at vi står overfor klima- og miljøtrusler som slår negativt inn.

Vi ser altså at både sosial posisjon, politisk ståsted og informasjonskilder har betydning for holdningene til trusselvurderinger og opprettholdelse av velferd. Det gjelder både i Nord-Norge og i Sør-Norge. Dette sier imidlertid lite om hvordan disse holdningene gjenspeiles i debattene lokalt der olje- og gassvirksomheten skal foregå. Vi har derfor prøvd å belyse hvordan det politiske stridsspørsmålet om petroleumsutvinningens utstrekning i nord kan forstås bredere enn det en

kjapp ringerunde fra markedsanalyse-selskap kan avklare.

Spørreundersøkelser med dette som formål blir flittig brukt av ulike medier og av sentrale aktører i debatten for å underbygge egne perspektiver eller for å få et tverrsnitt av holdninger i befolkninga som sier noe om hvor 'saken står'.

Vi har belyst dette på et bredere grunnlag, med fokus på generelle trender og underliggende spenninger. Vi har ønsket å belyse lokale perspektiver basert på feltarbeid og intervjuer i regionen gjennom tre måneder i perioden september 2008 til august 2010. De som blir berørt direkte i utbyggingsspørsmål, har andre og utfyllende perspektiver, som ikke på samme måte lar seg kvantifisere.

Vi ønsker å trekke inn hvordan vekstvern debatten kobles på lokale diskusjoner. Vi ser at frontene spisses lokalt, hvor ytterpunktene i en vekstvern forståelse mobiliseres. Polarisering også lokalt er ikke uvanlig når man nærmer seg en beslutning i konfliktfylte politiske saker. Nasjonale perspektiver spisses til i den lokale konteksten, og sentrale aktørers påvirkning på den lokale meningsutvekslingen får større

Kystvakta spilte en viktig rolle under seismikkskytinga somrene 2007–2009 da det oppstod arealkonflikt mellom lokale fiskere og seismikkfartøylene. Her fra KV Harstad som kartla og dokumenterte hvem som var hvor.

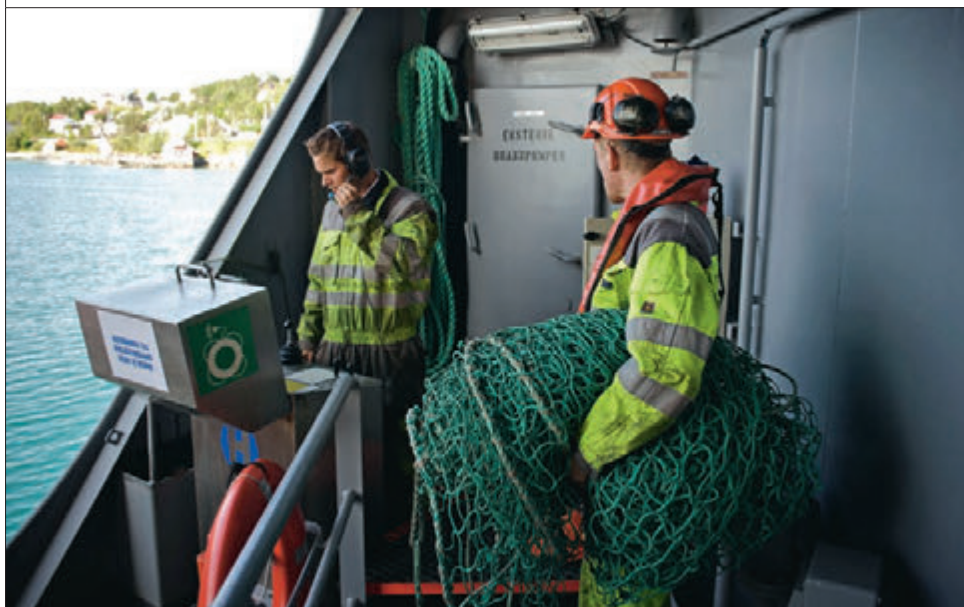

Foto: Carsten Amiksdal.

betydning. Vi vil beskrive noen trekk vi finner relevant i denne utviklingen.

Risikovurderinger i tid og rom

Selv om olje- og gassvirksomhet utenfor Lofoten og Vesterålen har vært på det politiske sakskartet med påfølgende utredninger i ti år, oppleves beslutningen som sentralisert og innhentningen av kunnskap som til dels irrelevant. Sett fra et lokalt ståsted er prosessen lite inkluderende og lydhør ovenfor lokal kunnskap og perspektiver. Området skiller seg ut fra andre områder man har vurdert å åpne langs kysten, ved at det er her kontinental-sokkelen er på det smaleste og fordi dette er gyteplassen for den nordøst-arktiske torskestammen.

Befolkninga har gjennom århundrer vært tett knyttet til fiskeriene. Det er en sterk identitet knyttet til kystkultur i bred forstand fundert på historiske og

Øverst: Nasjonale partitopper kommer med jevne mellomrom til Lofoten og Vesterålen for å markere ståsted og delta i debatten, som her under folkefest mot oljeboring i august 2010.

Nederst: Her har Bellona ankret opp for å delta på folkefest mot oljeboring i august 2010 hvor de inviterte statsrådene om bord. Men Frederic Hauge og co har lav tillit blant lokalbefolkninga.

nåværende avhengighetsforhold mellom natur, mennesker og samfunn. Dette er utgangspunktet for at fiskeriene har vært den kritiske faktoren i debatten lokalt i forhold til oljespørsmålet. Det er en avveining av om man kan forene ulike næringsinteresser (fiskerier, turisme og petroleum) og samtidig ivareta lokalt forankrede verdier i et langsiktig perspektiv.

Sentralt i dette er hvilken risiko det er for fiskeriene, naturen og samfunnene. Er risikoen for stor om man velger å låne ut 'matfatet en generasjon', slik flere informanter har formulert det? Det diskuteres som en direkte trussel gjennom utblåsninger, lokal forurensning og arealkonflikt på grunn av seismikk eller avstengte fiskefelt, eller indirekte trussel gjennom tap av

lokal kunnskapsproduksjon tilknyttet en aktiv kystflåte. Dette perspektivet ble forsterket etter Deepwater Horizon utblåsningen i Mexicogulven. Det utløste mange inntrykk og uttrykk for hvordan ei slik ulykke kunne se ut. Samtidig tas det i økende grad til orde for at nedgang i sysselsetting i fiskeriene regionalt det siste tiåret og befolkningsnedgang veies som et argument for petroleumsvirksomhet. «Lofoten blir veldig lite hvis det bare skal være de få plassene vi har i fiskeriene», som en informant uttalte. Man ser da for seg at mulighetene for lokale ringvirkninger er større i Lofoten og Vesterålen (hovedsakelig i form av ilandføringsanlegg og lokale næringsklynger), på grunn av den korte avstanden til de fossile ressursene.

Petroleumsvirksomhet kan derfor være nøkkelen til en fornyet levedyktighet for regionen, flere arbeidsplasser og nye investeringer. Det kan snu den negative demografiske trenden hvor ungdommer flytter ut, og befolkninga eldes. Slik sett vurderes spørsmålet om olje og gassvirksomhet i forhold til muligheter og risiko over tid. Er det slik at man bør «vente en generasjon» som flere informanter har påpekt? Eller haster det å få på plass en «kraftig vekstimpuls», slik som blant annet Lofotrådet og Vesterålen regionråd uttrykte gjennom rapportene 'Lo-Ve 2025 – med og uten petroleumsvirksomhet'.

Nærheten til de fossile ressursene ses på både som en trussel og mulighet, på «godt og vondt». Verneperspektivet er ikke sterkt forankret lokalt, det er heller risiko som står sentralt. Samtidig ser vi at vekst-perspektivet har et visst nedslagsfelt i kraft at det ligger en forventning (og ikke minst krav) om ringvirkninger og generelle muligheter dersom Stortinget vedtar utbygging. I to undersøkelser utført av Nordlandsforskning kartlegges holdninger om oljeutvinning i Lofoten. I Den første olje (Sandersen m. fl. 2002) konkluderes det med at de fleste har en holdning til oljevirknsomheten som kan beskrives både som «et betinget ja» eller som «et betinget nei». De fleste er ikke prinsipielle motstandere av olje- og gassvirksomhet. Et flertall mente at

Konsekvensene for fiskeriene er et viktig tema i den lokale meningsutvekslingen. Kan kystfiskeren overleve en oljeepoke?

Foto: Carsten Amiksdal.

virksomheten ikke ble oppfattet til å være 'sikker nok' når det gjaldt negative effekter for fiskerierne. I 2003 ble dette fulgt opp gjennom en spørreundersøkelse med fire hundre informanter i Lofoten som konkluderte med det samme (Brastad m. fl. 2004). Over halvparten (56 prosent) sa nei til olje og gassvirksomhet utenfor Lofotkysten, 22 prosent sa ja, mens 20 prosent mente at petroleumsaktivitet kan tillates dersom visse betingelser tilfredsstilles.

På direkte spørsmål om olje og gassutvinning i Lofoten i forhold til fiskerinæringa svarte 70 % at petroleumsaktivitet kom til å få negativ innvirkning. Over halvparten mente også at olje og gassutvinning ikke burde tillates av hensyn til fiskerne. Når det gjaldt turistnæringa, trodde 45 % at petroleumsvirksomhet ville gi negativ innvirkning på denne næringa. 70 % av informantene hadde diskutert petroleumsaktivitet utenfor Lofotkysten med andre, 1/3 oppga at de hadde satt seg godt nok inn i spørsmålet.

Begge undersøkelsene ble finansiert av oljeindustrien som på et tidlig tidspunkt ønsket å kartlegge holdninger i regionen. Undersøkelsene pekte på at perspektivene betinges av den informasjon og kunnskap man besitter regionalt og som bringes frem i

Røst er et fiskeribasert samfunn ytterst i Lofoten, som ikke bare har Nord-Europas største fuglefjell, fuglene er også å finne på hustakene og i fjæresteinene.

debatten, hvor vurdering av risikoen beror på det vanskelige spørsmålet om hvor sikker produksjonen kan eller vil bli. Skepsisen springer altså ikke ut av vekst- og vern- perspektiver isolert, men at risiko og muligheter vurderes i forhold til tid og rom.

Lav legitimitet

Det var ikke bare oljeindustrien som var tidlig ute med å engasjere seg i regionen, men også miljøorganisasjonene. Etter årtusenskiftet var Natur og Ungdom raskt på banen i den nasjonale debatten og erklærte at Lofoten og Vesterålen skulle bli 'petroleumsfrie soner' mens WWF argumenterte ut fra et 'øko-regionsperspektiv' koblet til Barentshavet.

Oljeindustrien delte regionen inn i soner ut ifra hvilke områder som er mest lovende, og Barlindhaugs og NHO/

Econs rapporter fastslår at man snart skal snu Norgeskartet på hodet grunnet det nye industrialiseringsprosjektet i nord. Alle disse rapportene og geografiske fremstillingene har lite klangbunn lokalt, ettersom kunnskapen og perspektivene er abstrakte forenklinger som også ofte mangler vitenskapelig underbygging.

De organiserte oljemotstanderne assosieres med miljøinteressene som mangler troverdighet lokalt, mens sentrale politikere omtales som om de har gått til sengs med oljeindustrien. Dette er et eksempel på at man ikke bare ser at sentrale nasjonale aktører dominerer debatten, men at diskursene om dem også gjør det. Det handler altså om hvem man ser som legitim aktør i det politiske landskapet. Dette har igjen betydning for hvilken informasjon og kunnskap som ses på som relevant og troverdig.

Konklusjon: Klima, vekst og vern?

Man skal ikke gå for langt i å lage et skille mellom lokale og nasjonale eller globale perspektiver, med hensyn til hvilke faktorer som bestemmer hvordan man forholder seg til et politisk strids-spørsmål. Samtidig ligger kontroversene, legitimering av egne perspektiver og mistenkeliggjøring av andres, i dette spenningsfeltet. I Lofoten og Vesterålen forholder man seg for eksempel ikke til klimaendringer som avgjørende for hva man mener om oljesaken, fordi det ses på som for abstrakt i denne sammenhengen. I stedet brukes lokale motstanderes nære kobling til miljøbevegelsen for å de-legitimere folkeaksjonen gjennom argumentasjon om at man kan bli 'offer' for en statlig politikk, eller 'klimagissel' som flere har uttalt. Tilhengere blir beskyldt for å være statister i Statoils strategi om de godtar 'oljeindustrien luftslott', for eksempel anslaget om 2000 nye arbeidsplasser i regionen. Samtidig kan argumenter som trekkes frem som avgjørende lokalt få gjennomslagskraft nasjonalt, når man kobler disse sammen. Lederen i folkeaksjonen Oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja stiller spørsmålet: Hvis ikke grensen for petroleumsutvinning settes her, hvor settes den da?

Spørsmålet er da om hvorvidt Lofoten og Vesterålen utgjør en smerteterskel i kombinasjonen av ulike argumentasjonsrekker. Eksempelvis om alle potensielle oljefelt bør bygges ut kombinert med risikoen for natur og

samfunn lokalt. Lofoten og Vesterålens betydning i nasjonal politikk er sentral, der vi ser at blant befolkninga generelt er det tydelige skillelinjer. Konklusjonen er at den nasjonale skillelinja vekst-vern ikke overraskende forsøkes importert i den lokale debatten. Lokalt er man på den andre siden ikke spesielt opptatt av vern, men heller i noen grad vekst versus risiko.

Litteratur:

Brastad, B., Sandersen, H. T., Skorstad, B. & Årseth, L. V. (2004) Holdninger til olje- og gassutvinning utenfor Lofoten, en studie blant befolkningen i Lofoten og Sandnessjøen. NF-rapport 2/04. Tilgjengelig på: www.nordlandsforskning.no

Nordland fylkeskommune, Vesterålen regionråd & Lofotrådet (2006) Perspektiver for Lofoten og Vesterålen mot 2025, med og uten petroleumsvirksomhet. Tilgjengelig på www.lofotradet.no

Nordland fylkeskommune, Vesterålen regionråd & Lofotrådet (2010) LoVe 2025 – Perspektiver for Lofoten og Vesterålen mot 2025, med og uten petroleumsvirksomhet. Tilgjengelig på www.lofotradet.no

Sandersen, H. T., Brastad, B. & Skorstad, B. (2002) Den første olje, en intervjuundersøkelse i Lofoten om holdninger til oljeutvinning. Tilgjengelig på www.nordlandsforskning.no

Valen, H. (1981) Valg og politikk: et samfunn i endring. Oslo: NKS-Forlaget.

Aardal, B. (1990) «Green Politics: a Norwegian Experience», *Scandinavian Political Studies*, 13, 147–164.

Forfatterne:

Marcus Buck, dr.polit, førsteamanuensis ved Institutt for sosiologi, statsvitenskap og samfunnsplanlegging, Fakultetet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning, Universitetet i Tromsø. E-post: marcus.buck@uit.no

Berit Kristoffersen er samfunnsgeograf og stipendiat i statsvitenskap på Human Security-programmet ved Universitetet i Tromsø. Hun

analyserer miljø knyttet til prosessen og samspillet mellom ulike aktører i forhandlingen om åpning av områdene utenfor Lofoten og Vesterålen for petroleumsvirksomhet. E-post: berit.kristoffersen@uit.no